

I. KÖLTEMÉNYEK.

	Lap. sz.
Téli estén. (Tarcsafalvi Albert.)	7.
Hóban az utcán. (Berde Mária)	8.
A tordai hasadékban. (Pap Domokos.)	33.
Két dal. (Tarcsafalvi Albert.)	59.
Feltámadott. (Tarcsafalvi Albert.)	80.
Imádság. (Berde Mária.)	81.
Dicsőítés. (József János.)	87.
Dávid Ferenc emléke. (Kádár Lajos.)	124.
Hir. (Szász Dénes.)	125.
Ünnep előtt. (Tarcsafalvi Albert.)	135.
Merengés. (Berde Mária.)	206.
Uram. (Berde Mária.)	206.

II. VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS TÁRGYU KÖZLEMÉNYEK.

A szerkesztő asztaláról. . . 2, 21, 57, 77, 97, 117, 133, 153, 202.	
Új évi szózat. (Tarcsafalvi Albert.)	1.
Az unitarizmus és jótékonyosság. (Bencédi Pál.)	9.
Szózat a unitáriusokhoz. (P. Horváth Kálmán.)	27.
Egy kételkedő imája. (B.)	33.
Már késő. (Deák Miklós.)	66.
Ifj. Hadházy József. (Kiss Ernő.)	70.
Ima. (Csifó Salamon.)	82.
Aki hinni tud, nem remeg. (Árkosi Tamás)	84.
Fekete Károly emlékezete. (Ürmösi K.)	118.
Szabadelvű vallásos törekvések Magyarországon. (Dr. Boros Gy.)	169.
Magyar és külföldi jótékony vallásos nők Uniója	181.
St. John Károly philadelphiai lelkész beszéde	203.
Sándor János beszéde a Dávid Ferencz Egylet ünnepén D. F. E. ifjusági köre nevében	211.
Egyházi beszéd dr. Carpenter Estlin	256.

III. ÉLETRAJZOK ÉS TÖRTÉNELMEK.

Déva dicsősége. (dr. Boros György.)	6.
Raffay Irma. (Percelné Közma Flóra.)	13.
Kovács József, Barabás István.)	29.
Torda. (Lőrinczi Dénes.)	60.
Létay Domokos. (G. L.)	63.
A fogarasi egyházközség életéből. (Árkosi Tamás.)	64.
A kolozsvári varga	85.

Unitárius Közlöny

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSŐS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

— SZERKESZTI —

Dr. BOROS GYÖRGY.

TARTALOM:

Uj évi szózat	1	□	(Bencédi Pál)*	9
A szerkesztő asztaláról	2	□	A Nyikó völgyében (Szekely Jenő)	11
Téli estén. (Tarcsafalvi Albert)	4	□	Raffaj Irma (Percelné Kozma Fróra)..	13
Déva dicsősége (Dr. Boros György)	6	□	Egyleti élet és munkásság	16
Hóban az utcán (Berde Mária)	8	□	Egyházi és iskolai mozgalmak.....	17
Az unitarizmus és a jótékonytság		□		

SIMON LÁSZLÓ orgona és harmonium készítő
KOLOZSVÁRT, Jókai-u. 5. sz.

Elvállalok bármily kivitelű uj orgona készitést, átalakitást, kibővitést és hangolást, valamint iskolai harmonium készitést.
Továbbá szöszék fölé koronákat jótállás mellett szilárd anyagból és a kitűzött időre pontosan elkészítve.
Szives pártfogását kéri

mély tisztelettel **SIMON LÁSZLÓ,** orgonakészítő.

Dávid Ferencz emlékére.

A Dávid Ferencz szellemének élő hirdetője, a békességnek és szeretetnek hűséges munkása a Dávid Ferencz Egylet is készül a 400. évi ünnepre. Együtt fogja megülni a hazai és külföldi nemes gondolkodású emberekkel. De a Dávid Ferencz Egylet a megkezdett munkát azután is állandóan akarja folytatni a nagyközönség segítségével és támogatásával. Ezt az évet erőgyűjtésre és előkészületre használjuk föl.

Mindenki, valaki e sorokat elolvassa, tegye magáévá a föl-
adatot, s növelje az Egylet alapját tehetségéhez mért adománnyal.
Az adakozás immár megkezdődött, jöjjön, csatlakozzék mindenki.

Adakoztak:

1. Báró Petrichevich Horváth Kálmán 50 kor.
2. Deréki Gyuláné báró Győrffy Kóza 10 kor.
3. Dr. Boros György 10 kor.
4. Jakab István kir. tbiró Déva, alapító tagságdijul 40 kor.
5. Pek Emil Ágost Budapest, 100 kor.

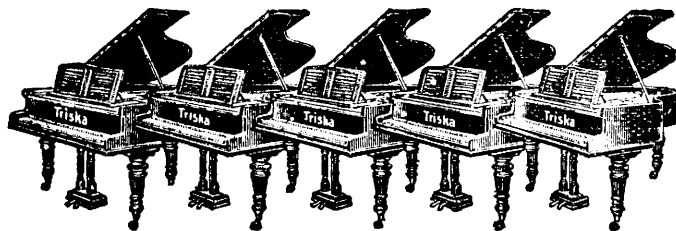
A főtiszt. püspök urnak ezt írja:

Célom, hogy az unitárius egyházi irodalom fejlődését esekély
alapítványommal is előmozdítsam s abból én is minél több olvas-
mányhoz juthassak.

6. Báró Bornemissza Károly Kolozsvár 10 kor.
7. Deréki Gyuláné báró Győrffy Róza 10 kor
8. Bedő Albert 40 kor.

Zongorák, Pianinok

és Cimbalmok. — Csak elsőrendü gyárt-
mányok. Legszolidebben vásárolhatók és bérelhetők:

TRISKA J. hírneves zongoratermében Kolozsvár-
vartott. — Alapított 1870-ben.

Hangolásokat és javításokat szakszerűen készít.
Szakképzett hangolót vidékre is azonnal küld.

Az orsz. iparegyesületi ezüst dísz éremmel kitüntetve.

Braun Mihály

:: HANGSZERKÉSZITŐ MESTER, ::
a kolozsvári zeneconservatórium szállítója.

K o l o z s v á r,

Wesselényi Miklós-u. 18.

Finom hegedűk, violák és csellók készítési műterme. Valódi olasz, német quint tiszta bél és csak saját készítésű fonott hurok. A legnehezebb javítások művészi kivitelben elkészítettek.

! Akinek bőrönd kell, ne tévessze el az igazi bőrönd-készítőt - - - **!**
Wesselényi Miklós-utca 5. sz.

Ajánlja saját készítésű utazó és kézi bőröndeit és kosarait olcsó árakban.

Rühlstock Máté
bőrönd-gyáros.

Mindenféle könyvnyomdai munkákat, modern kiállításban, gyorsan és jutányos árakért készít az
„Ellenzék” - Nyomda
Kolozsvárt, Szentegyház-utca 22.

RADICS SÁNDOR KOLOZSVÁR

KÖNYVEKET MAGAS ÁRBAN VESZ
ÉS FÉLÁRÉRT AD.

Mestitz Mihály és Fiai

császári és királyi udvari szállítók.

Erdély legnagyobb butorgyára

(a legnagyobb butorbevásárlási forrás)

Teljes menyasszonyi kelengyék. Függenyök, ágy- és asztalmentiek, futó- és szalonszönyegek, vas- és rézbutorok, matrácok, stb. — Hazai gyártmányok! — Kivánatraköltségvetést és művészi kivitelű rajzokat küldünk. — Meghívásra szakemberünk mintagyűjteményünket személyesen bemutatja.

Marosvásárhelyt

Széchenyi-tér 41,
Korzó-káv. mell.

Kolozsvárt

Unió-utca 7. szám
Telefonszám : 661.

DEUTSCH MIKSA KOLOZSVÁRT, **MŰSZERÉSZ**
Mátyás-tér 7. sz.

Francia különlegességeket tucatonként 2 K-tól feljebb szállít discretio mellett. Szemüveg és csipetők 1 K-tól.

TELEFON 776.

ELEFON 776.

MATTAY és HÜTTER ✂ BORKERESKEDÉSE ✂
Kolozsvárt. — Telefon 190.

Kitűnő asztali borok 72 f.-től 90 f.-ig.
Pecsenyeborok 96 f.-től 2 K.-ig.
Piros borok 1 K.-tól 2.40 f.-ig.

Szászvevesszősi borok a mélt. gróf De-
genfeld Lajos úr
terméséből 1,20 f.-től 2 K.-ig.
Hegyaljai tokaji borok 1.60 f.-től 6 K.-ig.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

Kiadja:
A DÁVID FERENCZ-EGYLET.

Szerkeszti:
Dr. BOROS GYÖRGY

Főmunkatárs:
TARCSAFALVI ALBERT.

Előfizetési ára: 2 k. 40 fillér. Egy szám ára:
24 fillér. Egyleti tagok, 5 évi kötelezettség-
gel, egy évre 2 koronát fizetnek.

Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztár-
nokhoz küldendő Kolozsvárra.

Uj évi szózat.

Bár lennének harsogó trombita, hogy törne át hangunk még a kemény kőfalakon is! Bár lennének édes furulyaszó, hogy figyeljenek ránk az érzékeny szívüek is. Bár lennének édes hegedü zenéje, hogy pezsdülne meg ereiben az ifjak vére!

Hallgatnának ránk sokan, mindenek, akiknek fülök van a hallásra és szívük az érzésre.

Nagy idő reggele köszöntött reánk. A dicsőség fényes esztendeje nyílik meg 1910. első napjával. Sok nagy dolog fog történni, amilyen még nem is történhetett. Örömmünnepe lesz minden vallásos kebelnek. A Sion utai virággal lesznek behintve. Messzi országok fiai és leányai együtt fognak örvendezni velünk magyar unitáriusokkal.

Nemcsak az élő szívek fognak földobbanni, hanem megszólalnak az elnémult ajkak is. A régiek fölkelnek és elmesélnek csodás nagy dolgokat. Az unokák álmélkodni fognak falukon és városokon, midőn meghallják a vívott csaták regéit, a kiállott harcok jaja kiáltásait.

Ébredjen fel minden alvó lélek, mozduljon meg minden elfáult szív. Készüljete a nagy ünnepre, a ti első püspökötök Dávid Ferenc ünnepére. Készítsetek ünnepi ruhákat! Vegyétek elé régi emlékeiteket. Nagy és szép ünnep lesz az!

Dávid Ferenc születése 400 éves, a Dávid Ferenc-egylet negyedszázados ünnepét fogjuk ünnepelni.

Lapunk az Unitárius Közlöny méltó akar lenni a nagy ünnephez. Megkettőzött erővel látunk munkánkhoz. Ezt kérjük, várjuk minden eddigi s ezutáni olvasónktól. Ébredjünk öntudatra. Szálljon meg a lelkesedés. Álljunk soronpóba e lap mellett, amely immár 24-ik éve szolgálja a nemes célt szeretettel.

Dr. Boros György
főszerkesztő.

Tarcsafalvi Albert
főmunkatárs.

A szerkesztő asztaláról.

Boldog új esztendőt kívánunk mindenknek. A barátok legyenek hívebbek, az ellenfelek béküljenek ki. Minden magyar szeresse a magyart testvéri szeretettel azért, hogy jobban szerethesse és védhesse a hazát. Mindenkinek legyen egy vallása: a szeretet, egy ohajtása: a béke, egy akarata: a munka, s akkor felvirágozik e haza, s boldog lesz a nemzet.

*

Minden egyházközség képviselőt készítsen elő és küldjön fel Kolozsvárra a Dávid Ferenc-émlékszinatra. Ezt úgy értjük, hogy a hivatalból megjelenők mellett jöjjön fel legalább egy férfi, jó lesz, ha eljőhet egy nő is olyan öltözetben, a melyet a község lakosságának többsége visel. Hadd mutassuk be a megjelenő hazai és külföldi képviselőknek vidékeink viseletét és népét. Hadd lássuk együtt az ősz nemzeti viseletnek még meglevő maradványait.

*

Az Unitárius Közlöny minden hónapban, de ha szükséges lesz, rövidebb idő alatt is megjelenik és közhírré teszi a Dávid Ferenc ünnepéről tudnivalókat. Ezuttal jelezhetjük, hogy Amerikából, Angliából, Holandriából, Francia-, Dánia-, Német-, Olasz-, Lengyelországból jöni fognak képviselők az ünnepre. Egy amerikai és egy angol követ beszélni fog a zsinaton, de lehet, hogy még más is.

*

A lélek egységének van elnevezve az a könyv, amelyet karácsonyi ajándékkul kaptunk a philadelphiai vallásos kongresszustól. Ez a kongresszus ugyanaz Amerikában, a mi a Nemzetközi Tanácsa az unitárius és más szabadelvű vallásos gondolkozóknak, az egész művelt világra nézve. Ez az erők egyesítése az őszinte és tiszta vallásos élet érdekébe a szabadelvű gondolkodás támogatásával. Koronként összegyűjti a gondolatban és törekvésekben egyezőket, hadd beszéljék meg, hogyan segíthetik előre lelki és erkölcsi érdekeiket. Ez ugyanaz nagyban, ami kicsinyben a Dávid Ferenc-Egyelet volt 25 év alatt. A könyv rendkívül sok értékes dolgot tartalmaz.

*

Ünnepi könyvet ad ki a Dávid Ferenc-Egyelet, amelyben tájékozni fogja az olvasóközönséget a Dávid Ferenc koráról, az azutáni időkről is röviden és a jelenlegi helyzetről. Nemcsak a hazai, angol és amerikai, hanem az ázsiai és ausztráliai unitáriuságról is fog nyújtani tájékozást.

Olvasóink önmaguknak kedveskednek, ha minél több előfizetőt szereznek az *Unitárius Közlönynek*, mert amily arányban nő az olvasók száma, oly arányban nő a lap is.

*

Pártfogóink mindig voltak, de azt reméljük, hogy az 1910. évben megsokszorozódnak, mert a lelkesedés felbuzdítja és áldozatra készíti mindazokat, akik megértik a nagy feladatokat.

*

A *hodosi plebánus* a „Közművelődés“ 1909. évi 47-ik számában szíves volt válaszolni az „Unitárius Közlöny“-nek mult évi 11-ik szám 167. lapján megjelent „Nem kell protestáns“ című cikkekére. Le nem irt beszédéből közöl számos tételt, amelyekben a szolgálatba menő ifjakkal foglalkozik és őket paphoz illő buzgósággal inti, védi. Nekünk az ellen, amit itt láttunk és olvastunk, nincsen észrevételünk, miután csak „a zsidó és rossz katolikus gazdáról mondja, hogy nem engedik templomba és gyónni“. Nem is akarunk tollharcot indítani, de mint jó lelkipásztortól, aki a népet ismeri és szereti, elvárjuk, hogy szavunknak hitelt adjon és feltegye, hogy sem az az unitárius hallgatója, sem a szerkesztő nem költötte, a mit leirt. Nekünk tanuk előtt mondotta és mutatta föl, a mit ott a hodosi templomban felirt. Azt szívesen elhiszük, hogy a tisz. plebánus ur nem kívánta, s nem is akarta bántani a protestáns gazdákat, de higgye el nekünk, hogy ez az ember hetek multával is érezte a bántást és annak feltűnő módon adott kifejezést. Hát ugy van az, hogy a szomszédok között könnyen és hamar fordul elő ilyen összeszólalkozás, kivált ha nagyon féltve őrzik a maguk mesgyéjét.

Ha a tisz. ur kívánja tovább úzni-fűzni ezt a kérdést, az az unitárius ember kész megnevezni tanuit. Arra a panaszára, hogy lapunk az ilyen hírek közreadásával a kath. papság ellen való gyűlöletet csepegteti, eszünkbe jut az Aesopus meséje a farkasról és a bárányról: *longeque inferior stabet agnus*,* t. i. nem a szószéken, hanem a padok között.

* A patak mellett »messze lenn állott a bárány« s a farkas előtt mégis ő zavarta fel a vizet.

Téli estén.

Könnyü fehér pelyhek hullnak-hulldogálnak
 Jótékony leplélül a vetéshatárnak.
 Bent vidáman pattog a rózsének lángja,
 Gyűl az apró népség esti imádságra.
 Épen haton vannak, elialálnak égbe,
 Hiszen a lelkök még tiszta hófehérbe,
 Onnan meg leszállnak anyjuknak karjába
 Gondoskéz vetette puha fehér ágyba.

Csönd van. . . . Péter gazda esti pihenőre
 Könyvet vesz elé és olvasgat belőle.
 Évek előtt csengő-bongó mese járta,
 Hanem már rátért a való krónikákra
 S amint ezek rendre kezébe kerülnek,
 Háza sok-sok magyar hőstől népesül meg.
 Majd nagy lelki vággyal tér a bibliára
 S vallásalapítók fényes nagy sorára.

Kezdi elején a rég elmúlt időknek,
 Mikor megindultak a keleti bölcsek
 Látni a megváltót, ki jött a világra
 Az emberiségnek boldogítására.
 Röviden előtte Jézusnak hű képe,
 Nemes pályautja, sok nagy szenvedése
 S a legigazabb gyöngy, mit ember kiváltott :
Szeresd az Istent és felebarátod !

Később homályosul az igaz hit fénye,
 Borus napok jönnek a kereszténységre.
 Hitet, bünbánatot pénzen adnak-vesznek,
 Árat szabnak meg a lelkiismeretnek. . . .
 S jönnek uj férfiak, mind apostol számba,
 Szívükben tisztább hit fellobogó lángja,
 Hogyha bárdnak éle suhanna le rájok,
 Végső szavuk lenne: több világosságot !

A sorban legelől Luthernek alakja.
 A hitnek magvait amint tisztogatja
 S a hallatlanság mérlegére rálép :
„Itt állok! Életem — a hitszabadságért!“

Tovább Zwingli, Kálvin s többen még a sorba,
 Mintha minden lélek megittasult volna
 Üde mézborodtól Hitzsabadság, drága,
 S kész keresztjét vinni uj Kálváriára.

....De, ni! máglya lángok csapnak az égaljra,
 Servét jajszeit zugó tömeg hallja
 S maró fájdalom vág bele a szívébe:
 Haragnak, bosszunak nem lesz immár vége?....
 Hitzsabadság, ekkor olyan vagy valóba,
 Mint a téli fagyon hóra dobott rózsa,
 Mi életre keltsen, nincs varázsos álom,
 Csak ha ujjabb bimbó pattan majd az ágon.

S pattan.... Bérces honban ép most tavaszkelte
 Ide bujdosott el a Szabadság lelke
 S Szamospart virágit rendre csókolgatja,
 Szirmaikat bontja, kelyhök nyitogatja....
 Mint a Hajnal, ki egy tündérbe szerelmes,
 Hargita tájáig bejár minden helyet
 S amíg a nap az ég boltjára feljönne,
 Szerelmese karján indul esküvőre.

Mindenütt éj élet.... Gondolatok, vágyak
 A szivekben mintha átformálódnának.
 Diadalmas utjok járnak Luther, Kálvin
 S im, uj forrás szökken Erdélynek határin....
 Habja üde, mint a bércek levegője,
 Megpezsztül a vére, ki ivott belőle.
 Az van följegyezve a forrás tövében:
Egyetlen Isten van, ki atyánk az égben!

Egy Isten, ki Jézus áldott jó szívébe
 A szeretet mustármagvát ülteté be,
 Hogy csirázzék, keljen s nőjön mint a pálma,
 Azután boruljon reá a világra....
 Egy Isten, ki örök, változhatlan lélek,
 Ki előtt egyenlők gazdagok, szegények,
 Kinek arcát csak a *hívők* fogják látni
 S akik tudnak türni s százszor megbocsátni.

S ez *egység* mint a havasok fenyője
 Mintha szemlátomást magasabbra törne,
 Hogy a bércek, hegyek, soká el ne zárják
 S egész világ lássa büszke koronáját.

A magyar talajba magyar kéz ültette,
 Verejtékeivel dúsan öntözgetve,
 Oltalmazta, védte jótett, nemes szándék
 S így lett ez a vallás: *isteni ajándék.*

Hitünk apostola, martirja, vezére
 Születésének már épen *négyszáz éve.*
 Emlékezeténél könnyet ejt a hála,
 Megindul szelleme hódító utjára
 S századok multán is nem apad a fény nem,
 — *Dávid Ferenc él az idők szellemében!...*

— — — — —
 — — — — —

Vége. Az est benyult már az éjszakába,
 Be édes lehetett a kicsikék álma!...
 Lefekszik a gazda, de anyjuk — az áldott —
 Mond az övéiért még egy imádságot.

Tarcsafalvi Albert.

Déva dicsősége.

Szokva vagyunk ahhoz, hogy még egy kis község is nagy és állandó névhez jut, ha ölében született egyént a hír szárnyára kap. Kolozsvár semmi kincsért nem mondana le arról, hogy Mátyás király szülővárosának neveztessek, Kiskőrös olyan büszke Petőfire, mintha az ő érdeme lett volna, hogy hazánk legnépszerűbb költője lett.

Mi Déva város dicsőségét ezuttal nem abban találjuk, mit a születés nyújt, hanem abban a mi a halállal lett nevezetessége. Ott fenn, a felhőt karcoló csodás domb tetején, a romló vár börtönében 1579 november havában, mint fogoly, elhunyt Erdély legnagyobb szónoka, a XVI-ik száz legtermékenyebb írója, a vallás alapító *Dávid Ferencz.*

Kolozsvárt született, itt hódított szép magyar nyelvével, láng-lelkével. Debrecentől Nagyszebenig mindenik város bámulta szónoklata bűvészetét. Dévának az a szomorú dicsőség jutott, hogy hite miatt elítélve ott halt meg.

Hát ha Názareth és Bethlehem versenyez Jeruzsálemmel, Déva nem enged Kolozsvárnak, mert itt csak 69 év, ott az örökkévalóság született meg.

Nehéz, nagy gondolatok vegyülnek össze e kérdések körül. Lám sem az nem bizonyos egészen, hogy mikor született, sem az, hogy mikor halt meg Dávid Ferencz.

Életrajzírója a halál napját 1579 nov. 15-re teszi, de egy kortárs följegyzése egy héttel előbbre. Csak is az a szolga lehetne hiteles tanuja, a ki ott a várban őrizte, ápolta. De ő bevégezte szerepét, mikor az utolsó hantot a sirdombra tette.

A sirdombra! De hát hol van az a sir, hol a kő, a mely a fejfa helyett szolgált. Hol van az a tudósítás, amely hírül adta az unitárius egyháznak, az az intézkedés, a melyet a vár parancsnoka, vagy a város papja tettek a temetésre.

Csupa némaság, zsibbaszció hallgatás mindenütt.

Éppen mint a názáreti sirja körül.

Ott egy József nevű jó barát segédkezett, itt talán még gyermeki is csak hetek multával tudták meg a szomorú vigasztalást. De a bánat könnyüivel megkellett elégedniök, hiszen a nagy ember már amugy is halott június hónap óta. Akkor mondták ki a börtönt, a mi a beteg emberre nézve egyenlő volt a halálos ítélettel.

Az a néhány bátorszívű pap és világi, a kik vele tanítottak hűséggel, elmenekült messzi idegenbe vagy elburkoló ott az ismeretlenség magányába.

A Dávid Ferencz sirjától minden nap távolabb vitte az embereket. Minden új időszak újabb fátyolt terített az ismeretlen hely fölébe. Egyetlen dolgot tartottak kívánatosnak: a feledést.

A háládatlanság, igaztalanság, hűtlenség, kegyetlenség s még egy tömeg hasonló erkölcsi kifogás sürögve zörget a mai kor erkölcsbirója ajtaján. De a mai embernek először emlékezni kell s csak azután szabad itélni. Az emlékezet segítője a történelem megmagyaráz mindent. A halálos ítéletet nagyon jól ismerte a XVI-ik század vallásos türelmetlensége. A bűn megállapítása és az ítélet kimondása nagyon könnyű volt akkor. Dávidtól csak azt kívánták, hogy vallásos hitét vonja vissza, vagy tagadja meg s szabaddá teszik. De a nagy lelkek nem ismerik a félelem hatalmát. Előttük nem sötét a börtön, nem mély a sir, mert ők a lelkükkel látnak s a lelkek világában élnek. Ott a hol nincsen éjszaka.

•A nagy sokaság csak a „feszítsd meg“ vad moráját halja. Őket csak a boszu elégíti ki. De az ők munkája csak a fölszinen történik és mulékony, mint az éjféli vihar. Még ha sikerül is kitörnie a hatalmas törzset, nem fojthatja vissza az új sarjat. Ellenkezőleg arról győződik meg, hogy egy anyatörzs helyén ezer új sarj tör ki egykor, akkor a mikor a kedvező hajnal megérkezik.

Hogy a Dávid Ferencz sirja fölött csak most kezd derengeni a hajnal, a fölött nem csodálkozik az a ki a magyar nem-

zet és a magyar unitárius egyház 350 éves történelmét lapozgatta. Hová jutott a magyar nemzet annyi bal szerencse közt s oly sok viszály után. A csirájában elfojtott unitárius vallás csak most kezd oda jutni, hogy multjával foglalkozzék.

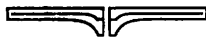
De most már nincsen egyedül, mert a nagyra emelkedett közmivelttség melléje áll és nemcsak a hazában, hanem messzi távolban is hangzik a szó, ébred a vágy, hogy igazat szolgáltatassanak a mult tévedéseieért.

Déva városának most dereng az uj hajnala. A Dávid Ferencz börtöne és sirja fényt fog deríteni rá.

Az unitárinok és más szabadelvű vallásos hívők és az igazság barátai 1910 augusztusában oda fognak zarándokolni és ünnepi diszszel vonják be a komor falakat. Életet visznek be a sirnak nézett börtön falai közzé. Aranybetűkkel vésik márvány lapra: nincsen itt föltámadott, menjetek és amott az élet utjain találkoztok vele a hitigazság martirjával Dávid Ferenczel.

Ekkor leszen teljes Déva város dicsősége.

Dr. Boros György.

Hóban az utcán.

Halihó!
 Szitálva, sűrűn perg a hó.
 Hancurozó argyalcsapat
 Puha párnája felszakadt.
 Ez aztán a selyemeső!
 Téli sipkát kap a tető
 Hajrá, az utca most beh sik,
 Beh vidám verseny, harc esik,
 Utcu leányok, kis fiúk
 Nagyobbat csúszeni lám, ki tud?
 Feszülj, sikamodj pici láb
 Egymásután — tovább, tovább!
 Dobog a szív, pirul az arc
 Megkezdődött a labdaharc —
 — Egy kőlépcsőn — kopott ruhás —
 Ott gubbaszt egy kis iskolás.
 Szőke haján pár hópihe
 Duzzogva néz a többire
 — “Élestél vagy kikaptál kis barát?
 Ne gyáváskodj, játszáj, kacagj, nohát!”
 — Rámtáguló könnyes szeme beh kék....
 Elhúzódik.... fölkel — jaj.... nyomorék.

Berde Mária.

Az unitarizmus és a jótékonyág.

Sokkal többen vannak olyanok a keresztyény vallás hivei között, akik az unitárius vallásról téves fogalmakkal vannak eltelve, mint olyanok, akik alaposan ismerik azt. Csak így történhetett meg, hogy sokan elfogultságból kívül helyeztek minket a keresztyénység határán s tévedés lenne azt hinni, hogy ezt csak a debreczeniek tették meg. . . Még Angliában és Amerikában is igen sok téves nézet forog fenn az unitárius mozgalmakról. E téves nézetek körül legerősebbnek látszik az az igen széles rétegben hirdetett állítás, hogy az unitarizmus mint tisztán szellemi mozgalom, mint az emberi értelmet foglalkoztató tudományos irányzat kétségen kívül figyelmet érdemel, de a gyakorlati keresztyénység az ember szeretet, a humanizmus magasztos elveinek megvalósítására nem csakhogy nem alkalmas, hanem nem is törekszik.

A ki ismeri közelebbről a mi vallásunk igazságait, az tisztában van, mennyire téves ez a nézet. Ezt bizonyítja be Fish, amerikai lelkész a madvillei theológiai intézet értesítőjében megjelent érdekes értekezésében. Fish kimutatja az amerikai unitáriusok történelméből, hogy egyetlen egyház sem törekszik inkább megvalósítani az emberszeretet magasztos elvét, mint az unitárius egyház. A jeles unitárius gondolkozók nem csupán a magába vonuló, elvont tudomány szürke, kopár mezején dolgoztak, hanem az élet mezején keresték az örök élet vizét, melyből aki iszik, soha meg nem szomjuhozik. Az amerikai unitáriusok legjelesebbje, Channing Vilmos nem csupán theológus volt, hanem igazi emberbarát. Amint feljegyezték róla: „A piétizmus misztikus homályát egyesítette rajongó emberszeretetével“. Az amerikai unitárius társulat alapítójának egyikéhez így ír Channing: „Mégkülömböztető jelünk az, hogy Krisztus kizáróan erkölcsi befolyásával hat jótékonyan és váltja meg az embereket és az az igaz követője Krisztusnak, aki kész élni és meghalni az emberi lélek magasabbra emeléséért s különösen az elesettek megmentéséért. Eljött az idő, midőn a vallási testületeket az általuk végzett jó tettek szerint értékelik, midőn a hitcikelyek mind kevésbé és kevésbé jellemzik a keresztyényt és midőn azokról ismerik el, hogy a feltalált igazságnak tanujelét adták, akik leghatásosabban munkálnak embertársaikért“.

Channing magasztos tanítása nem is maradt hatás nélkül. Nemcsak hitfeleit ösztönözte humanus munkára keresztyény célokért, hanem meghódított más felekezetűeket is. Ilyen volt Dr. Worcester Noe, Channing kortársa és barátja. Worcester mint kálvinista növekedett fel, de bibliai tanulmányai közben unitárius álláspontra jutott. Ő sem a hitcikelyek igaz, vagy nem igaz voltának megvitatásával töltötte életét, hanem komoly gyakorlati igazságok hirdeté-

sével. A háboru borzalmaival foglalkozott s e pusztító szörny megszüntetésének eszméjét vetette fel. Erről szóló műve nagy föltűnést is keltett nemcsak az Egyesült Államokban, hanem külföldön is. Azóta ugyan sok véres háboru folyt le s lehet, hogy még véresebbeket és veszedelmesebbeket rejt magában az idők méhe, de annak a törekvésnek, amit Worcester hirdetett, a jól felfogott keresztény vallásnak legszentebb céljai közzé kell tartoznia. Az igaz, hogy most mindenütt ennek elenkezőjét látjuk, mindenütt fegyvereket tökélesítenek, kardokat élesítenek, de ez nem a béke eszméje célszerűtlen, avagy éppen keresztényellenes volta mellett szól, hanem amellett bizonyít, hogy a mai kereszténység mily messzi áll attól az eszménytől, amit el kell érnie s amit e szó fejez ki: szeretet.

Egy másik nagy unitárius aki igen sokat dolgozott a gyakorlati kereszténység terén: Tuckerman József. Tuckermann Channingnek éppen osztálytársa s a papságban meg szomszédja volt. Más téren dolgozott ugyan mint az említett két emberbarát, de azért fontos, lényeges munkát vitt végre s így megérdemli, hogy bővebben foglalkozzunk vele.

Tuckerman 1778-ban született Bostonban. Atyja egy jótékonyági egyesületnek elnöke volt, akit figyelmesség, kedvesség és előrelátás jellemezett. Ugy látszik, a fiu is örökölte atyja eme tulajdonait, mert fel van jegyezve bostoni theológiai hallgató éveiről, hogy elég volt neki az, hogy él és hálát rebeghet ebben a szép világban — oly kibeszélhetetlenül boldog volt. Nem elvont tudományokkal foglalkozott, mint inkább fölkereste a szegényeket és elhagyatottakat s az ők sorsán igyekezett könnyíteni.

Ő volt az, aki először a matrózok sorsára irányította a figyelmet és éppen ő alakított ez osztály számára egyesületet vallásos és erkölcsös életük ápolására. 1826-ban Bostonban az „Amerikai unitárius társulat“ segélyével körlelkézséget alapított. Ezzel kezdődik valóban emberszerető munkája. Boston nem volt ugyan akkor még oly nagy város, mint ma, de azért meg voltak a pizkos, szegény külvárosai, hol a bűn, nyomor, mértéktelenség mindennapos volt. Tuckerman, — bár gyöngé testü ember volt — fáradhatatlanul járta be az ily helyeket s javított a helyzetet, ahol csak lehetett.

Az volt az erős hite — ami általában az unitárius vezérférfiakat jellemzi, — hogy az embernek lényege a jó. „Nem hiszem, így szól egy helyen, hogy valaha volt vagy lehet oly emberi lény, akiben nem volt, vagy nincs jó elem, a javulásnak eleme, — az erkölcsi érzésnek oly kiolthatlan szikrája, mely Isten segítségével újra felgyújtható ne volna.“

Csakis ezzel az erős hittel végezhetette nagy munkáját. Megtörtént, hogy egy részeges embert éveken keresztül nem tudott tisztességes életmódhoz szoktatni. De azért nem csüggedett. Később aztán nagy elégtétele volt, hogy fáradozása sikertelen nem maradt, mert embere végre mégis csak józan, bécsületes tagjává vált a társadalomnak.

Különös gondját képezte dr. Tuckermannak az elhagyott és elhanyagolt gyermekek ügye is. Ezek számára Thompson szigetén egy földműves iskolát alapított, amely az Egyesült Államokban első volt a maga nemében. Majd meg társaságot alakított az elszegényedés meggátlására, amely még most is fennáll egy kissé megváltoztatott névvel.

Sokáig azonban nem bírta gyöngye szervezete a munkát. Hat évi folytonos munka után beteg lett és Európába való utazásával vélte visszanyerni munkaerejét. Angliának nagyobb városait sikerült is meglátogatnia és itt is folytatta jótékony munkásságát igen sok nemes munkatárs segítségével. Ez országban halt meg 1840 április 20-án.

Ezzel természetesen nincs kimerítve az a mező, melyen az amerikai unitárius nagyok dolgoznak. Azonban ebből is látszik, mily alaptalan az a vád, amely az unitarismusnak semmi szerepet sem akar juttatni a jótékonyosság terén. Az unitarismusnak sohasem volt jellemvonása a csupán elvont dolgokkal, üres fogalmakkal való hasztalan foglalkozás, hanem az élet, a lét, a lélek, testvériség, emberszeretet s más ezekhez hasonló nagy eszméknek Krisztus szellemében való megoldása. S mi volna méltóbb Jézus példájához, mint munkálni a szegényekért, elesettekért és tudatlanokért?

Benczédi Pál.

A Nyikó völgyében.

Kedves szerkesztő ur.

Ott jártam a hova régóta vágytam a Fehér-nyikó völgyében: Régi ismerősöm minden zege-zuga, s éppen azért jól esett a levegője, boldoggá tettek azok a magas fűzfák, sugár nyárfák s még azok a törpe tövisbokrok is, a melyek az utmarthába kapaszkodnak.

Mikor az első megállóra felértünk, éreztem, hogy gyermek vagyok, gyermek lettem újra. Onnan látszik legelőször a mi falunk sziklája, s szélső házikója. Hej szokszor sohajtott föl a kis fiu ha búcsuzott, ha köszöntött, hogy még egyszer láthatja s tudhatja, hogy egy igazi jó anyai szív ott aggódik miatta.

Nagyott változott a világ azóta. A szikla minden évben omladozik, de ő mégis az örökké valóság birodalmába tartozik. Hanem az emberek: azok egymásután tűnnek el az utak széléről s huzódnak ki oda a szikla alá. Bizony szerkesztő ur, az a szikla immár ezentul a sirkőre emlékeztet engemet. Egyszerű, de nagyon mélyen járó oka van. Immár alatta pihen az a sziv is a mely annyiszor várt, az is amely annyiszor vitt oda édes tejre, lágy kennyérrre, fehér párizs, meg piros mosolygó almára.

Ugy-e gyerekes emlékek? Igaza van. Most az ilyesmi nem járja. Most ott is mindenütt más világ van. Mindjárt elhiszi mihelyt elmondom mit láttam. Ott az ut közelében láttam az első ekét. Két kis ökör huzta s egy tekintetes ur tartotta az ekeszarvát. Nemcsak azért nevezem urnak mert sötét ruhában volt, hanem azért is mert azt mondá utitársam, hogy a maga ökreit hajtja. Nekem erősen feltűnt ez a látvány, mert még be sem érkeztem az első községbe s már látom, hogy nem úgy van most mint volt régen. Az az uri ruha!? Vajjon mit jelenthet ez? Azt, hogy a ki még ma is ökrös gazda tud lenni, immár „Tekintetes ur“ ehez a címhez pedig városi és pedig vagv bécsi vagy brüni posztó kell. Megköszönöm ha az én régi jó ismerősöm Fehér László még meglegszik a sűrke gyapjuosztóból készült nadrággal. De azt bizonyára mondom, hogy Sándor Áron, meg a Nagy Tamás fiacskája többé fel nem huzza az ősi székely nadrágot s még a csizmát is csak akkor, ha az agyag a cipőt letépi lábáról. pedig az ő apjának immár nincsen ökre, még tehene is nagyon gyöngé. De hát most ez a divat járja.

Hanem, hogy még az eke mellett maradjak, van ebben a dologban egyéb furcsaság is, az hogy a jobb gazda sem kap magának munkást mert most már cselédről beszélni nem nagyon tanácsos. A székelyföldnek az az egyik veszedelme, hogy a város meg Oláhország és Amerika elszívták tőle a munkaerőt s csak úgy tengődnek, vesződnek a gazdák, hogy igazán elszomorító a sorsuk. Itt olyan gazdasági válság tátong, a melynek méreteit nagyon nehéz belátni. Mert egyik baj nyomában a másik. Ez a föld a legjobb helyen is az 5-ik, de átlag véve mindenütt 7-ik 8-ik osztályu. Mindig nagyon erős jó munkát kíván, s aránylag véve keveset jövedelmez.

Gonbolkozóba ejtettek ezek az elszomorító tények és ha már ennyire jutottam, tovább megyek. Azt mondom, hogy a Nyikó völgyében a gabona tenyésztést föl kell hagyni. Legfennebb csak annyit kell termelni, a mennyit a házi szükség megkíván. E helyett a magasabb fekvésű helyet legelővé és gyümölcsössé kell átalakítani. A siménfalvi határ nyugoti oldalán, úgy látszik már megis kezdték a szántók befásítását. Ezzel együtt fog járni a

takarmány tenyésztés azért mert jó fajállataik a tejgazdaság nagyobb foku fejlesztésével sokkal többet jövedelmeznek, mint az eke mellett. A gyümölcsenyésztés s a tejgazdaság nyújt némi vigaszt a jövőre.

Egyházi érdekből sem látok veszedelmet ebben az átalakulásban, mert hiszen ha a keperendszer fönn maradna is, az új gazdálkodás nemhogy gyengébb, de sokkal jobb szemes gabonát fog nyújtani miután csak jó helyen s csak kitünő műveléssel fognak termelni. Az is bizonyos, hogy nem sok idő multával az egyházi adózás terén is nagy változás fog létrejönni.

No de immár ideje volna, hogy közelebb jussunk a faluhoz. Siménfalva két cserepes tornya azt mutatja, hogy ott az unitáriusok megosztokodtak a reformátusokkal. Ezeknek egy pár erős családjuk volt, a kik fenntartották az egyház-községet, de nyilvánvaló, hogy ez a völgy az unitáriusok birodalma. Az egykori unitárius fejedelem Székely Mózes, elég nagy büszkesége volna Siménfalvának, ha később a lengyel eredetű Archicevszky Sámuel esperes, s a mi Siménünk édes apja nem tették volna emlékezetessé. Marosi Gergely igazgató a nagy nyelvész, a tüzes székely, a kollégium-építő is bizony elég volna egy községnek, hogy ne maradjanak az ismeretlenség homályában. De a siménfalvi nép érdemét, hogy ezelőtt majdnem egyszáz évvel olvasó társaságot alakított, vajjon szabad-e elfelednünk. Mostani szövetkezete már csak azért is figyelmet érdemel, mivel csinos házat emelt központi helyére.

De kedves szerkesztő ur, immár itt meg is állok, nehogy megunja hosszura nyult leveletem.

Székely Jenő.

1913

Raffaj Irma.

A „Nők Világának“ gyásza van. Egyik lelkes és fáradhatatlan munkása, Raffaj Irma asszony egészen váratlanul elhunyt Székelykeresztúrt nov. 20. körül, a családi háznál. Lakást rendezett be magának, mert testvérével együtt ott szándékozott lakni. Nov. 19-én eltávozott szülőitől Ujszékelyről azzal az elhatározással, hogy Keresztúrról Segesvárra s onnan Fehéregyházára megy. Keresztúrt rosszul lett s anélkül, hogy segítségért szólhatott volna, elhunyt. Szívzélhűdés oltotta ki életét a különben is gyenge szervezetű nőnek, aki az életben sok próbán ment keresztül. Korai ifjuságá-

ban gyöngélni kezdett, s a miatt a képezdei tanulást télbe hagyta. De az irodalomban nagy tájékozottságot szerzett. Maga is szeretett írni. Főleg a székely nép sorsa érdekelte. Ezért sürgette a Nők Világa önálló kiadását. Ezért fáradozott az alap növelésén. Mint egyik szerkesztője állandó figyelemmel kísérte a lap dolgait, s mélyen fájlalta, hogy a múlt évben a nyomdai viszonyok miatt meg kellett szüntetnünk a lap önállóságát. A múlt évet Kolozsvárt töltötté. Estélyeinken állandóan jelen volt, s azokon örömet segédkezett.

Rendkívüli nagy, jó igyekezettel, egyházas és vallásos buzgósággal volt megáldva. Mint papeány a templomot a falusi leányokkal együtt diszította kívül is, belül is.

Nov. 26-án temették el Ujszékelyen. Geréb Sándor boldogfalvi lelkész mondott imát a koporsónál. Szülői és testvére környei közé a falu népének könnye vegyült, mert őt mindenki szerette.

Raffaj Irma.

Fájdalommal telve és csüggedt szívvel veszem a tollat kezembe, hogy egy nagyon szomorú kötelességet teljesítsek és a mi nagyra becsült, kedves és szeretett elköltözött munkatársunk: Raffaj Irma emlékezetére mondjak néhány szeretetteljes, őszinte szót. Kötelesség! De nem az üres forma vagy szokás chablonszerű *terhes* ösztönzése, nem emberek által kiszabott és kiosztott nehéz feladat — hanem csak a *saját lélek* által kényszerített el nem mulasztható *fájdalmas* kötelesség.

Nem szükség az unitárius olvasók előtt sok szót szaporítani arra nézve, hogy ki volt tulajdonképpen Raffaj Irma; sőt talán nem is én vagyok hivatva az ő tulajdonságát méltatni; csak egy pontban engedjék a magam módja szetint összefoglalni érényeit. Egy pontot engedjenek meg, hogy mindenek fölött kiemeljek egyéniségében: a *szolgálni tudást*.

Nem régen Alexander Bernát az önképzésről tartott előadásában hangsúlyozta, hogy az önképzésnek legfejlettebb és legmagasabb foka, nem a tudományokkal való megrakódás, nem az ebből kifolyó fenhéjázás, vagy a mások lenyügözésén alapuló uralkodni tudás, hanem a türelemmel és nemes önzetlenséggel való *szolgálat*. Ezen ősi törvénynek legclassikusabb szimbolumait magában a bibliában találjuk meg.

Nos, ezen klasszikus, önfeláldozó, nem egyszer martir koszorut hordozó szolgálat egyik legnagyobb hőse a mi Raffaj Irmánk volt. Egész életében *szolgált!* Szolgált embernek és eszmének egyaránt!! Szolgált rajongásig szeretett szülőinek, rokonainak,

felebarátjának, egyházának, szülőföldjének, hazájának és ezeken keresztül a legfőbb eszmének: a krisztusi szeretetnek!

Szolgált betegen, egy örökös, testet, lelket ölő kórral, a mindnyájunkat pusztító idegbajnak egy súlyosabb természetű tünetével küzdve folyton! És mi mindent tudott ő betegen elvégezni! Tudott nálánál betegebbit ápolni, becézni, tudott háztartást vezetni, sütnifőzni, konyhakertet ápolni, virágot ültetni, tudott otthoni egyszerű kézi munkát és tudott külső nagyszabású szociális munkát végezni! Tudott fáradhatatlanul egyházának dolgozni, tudott lapot szerkeszteni, kitűnő tollal írni, agitálni, jótékony munkákra a figyelmet felhívni és a mi fő, tudott e munkák *kötelező* voltában és céljuk nemességében *hinni*.

Ezeken kívül fő érdeme volt egyenes, őszinte, *saját nézetéért sikra szálló* szilárd jelleme! Nem egyszer tapasztalhattuk lapunkban, hogy bátran helyt állt minden egyes nézetéért; erősen polemizált hol egyikünkkel, hol másikkal; nézeteit, egyéni gondolatait soha cserben nem hagyta. A szó teljes értelmében *saját lelkét és meggyőződését is mindenkor hiven szolgált* — — — Egyéniség volt.

Es ezt az egyetemes nagy szolgálatot végezte el Raffaj Irma egy rövid éteten keresztül. De ne is mondja senki, hogy ő *keveset* élt, hogy ő *korán* elhalt, hogy neki még tovább kellett volna fárasztó betegségét, martir koszoruját viselni! Többet tett ő és végzett 37 évvel, mint a legtöbb ember késő vénségéig. Megérdemelte szenvedéseinek korai megszűnését! Ennyi munka, ennyi önzetlen dolgozás, ennyi lelki emelkedettség és ennyi *szenvedés* után van joga a pihenéshez- vagyis egy szebb hazában való, szerencsésebb körülmények között végzett örömteljesebb munkához. . .

És mi, a kik itt maradtunk — többé kevésbé hasonló kórral és akadályokkal küzdve, — tartsuk kötelességünknek megtanulni tőle a szolgálatnak eme bámulatos művészetét! Mert a legnagyobb művészet volt ilyen megpróbáltatás közepette, ilyen törekény, beteges testtel ennyi energiát és ezen keresztül ennyi munkát produkálni.

A megszomorodott, mindnyájunk által nagyra becsült, szülőknek és rokonoknak pedig enyhítse fájdalmukat az a tudat, hogy velök érezünk, velök töprengünk és Isten segítségével velök együtt nyugosunk meg a Mindenható bölcs akaratában.

Percelné Kozma Flóra.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

A *budapesti Dávid Ferenc-Egylet* december 11-én d. u. 6 órakor sikertült felolvasó ülést tartott a Koháry-utcai unitárius templomban. *Krausz Ervin K.* gyakorlott orgonajátéka, *Ch. Révy* Aurélia operaénekesnő mesteri éneke és *Józan* esperes imája mellett, *Perczelné* Kozma Flóra értekezése mindvégig lekötötte a hallgatóság figyelmét. Felolvasó „*a szabadelvű theologia előnyét korunk szociális áramlataira nézve*“ meggyőző erővel mutatta ki, megvilágítva azt az éles ellentétet, mely az orthodox theologia iránya és a modern atheista szabad gondolat között van. E kettő között áll a theista bölcséleten alapuló szabadelvű kereszténység, mely a szociális munkával könnyen harmoniába hozható. Utal *Tisza* István grófnak a Protestans Irodalmi Társaság legutóbbi közgyűlésén tartott beszédére, valamint *Zsilinszky* Mihályra, kik a szociális munkának az emberi lélekre való hatását hirdetik; s ez által a közfigyelmet a szabadelvű theologia igazsága felé terelve, hatalmas lökéssel viszik előbbre a haladás útján kitartó protestantizmust. Azonosítja magát *Kenedi Géza* egyik nemrég elmondott beszédével, hogy a dogmát nem szabad a vallás fogalmával azonosítani. Látnoki szemekkel mondja, hogy nemsokára el fog érkezni az az idő, mikor az ideálisan megfinomult theologia üli diadalát az egész világon, miáltal a szociális munka magasztos célja is megvalósulhat. Az előadást a szép számmal megjelent közönség nagy tetszéssel fogadta. — A fehér asztalnál *Ürmössy Miklós* elnök a fia köszöntötte fel elnöktársát mély megindultsággal, kívánva neki hasonló sikerekben gazdag, hosszú és áldásos életet.

j. m.

Alapítóink száma 193. Ezek közül a kezdő alapítói díjat kiegészítették 40 koronára vagy többre: *Albert Dénes*, *Ádámossy Ferenc*, *Derzsi Károly*, *Ferencz József*, *Ferencz Józsefné*, *Végh Mihályné*, *Ferencz Zsuzsa*, *Fodor Károly* (Pitestli), *Gyulay László*, *Gyöngyössy Béla*, *Gyöngyössy Béláné*, báró *Petrichevich Horvát Gáborné*, báró *Petrichevich Horváth Kálmán* (500 kor.), *Iszlai Márton*, *Jakab István*, báró *Kemény Gézané*, *Mikó Béla*, *K. Nagy Béla*, *Pál Ferenc* (Kolozsvár), *Reitter Aladárné* (50 kor.), *Székely Miklós*, *Ürmössy Miklós*, *Ürmössy Jenő* (100 kor.), *Hajós János* (200 kor.), *dr. Brassai Sámuel* (200 kor.), *Fekete Gábor* (100

kor.), összesen 25 tag. Hihetetlenül kevés. Ha még azt is figyelembe vesszük, hogy csak az unitárius tanácsosok száma 300, meglepően látjuk, hogy sokan vannak a hivatalosak, de kevesen a választottak. Talán még ezen is sokat fog változtatni az ünnepi esztendő.

A Dávid Ferenc Egylet tea estélyei. A mult évihez hasonló estélyek rendezését határozta el a D. F. E. választmánya s az elsőt dec. 18-án meg is tartotta. A tágas tornacsarnok megtelt előkelő, válogatott közönséggel. Nők és férfiak jó arányban gyűltek össze és oly kitünő hangulatban töltöttek el néhány órát, hogy mindenki teljes meglepéssel gondol

rá még napok multával is. Az estély bevezetésül dr. *Cholnoky Jenő* egyetemi tanár, ez a kiűnő előadó, akiért Kolozsvár közönsége rajong, a chinaiak templomaitól, s ezzel kapcsolatban vallásaikról, szokásaikról, építkezéséről oly tanulságos és lebilincselő előadást tartott, amelyet haszonnal élvezett mindenki. Dr. *Verecs Eudréne* urhölgy néhány éneket adott elő értékes és szép alt hangjával. Meglepően iskolázott énekes. Iszlai Géza ki érte zongorán. *Berde Mária* egyetemi hallgató, tanárjelölt három költeményt olvasta fel. Egyiket közöljük. Az egész közönséget elbájolta a kedves leány érzelmes, tartalmas szép költészete. Hatalmas tüntetést rendezett mellette a közönség. *Lovag Koller János* a *Parkas Ödön* igazgató kísérete mellett az ő párhuzamos nagy szerű mély bariton hangjával énekelt több éneket *Kozma Juliska* zenekisérettel népdalokat zongorázott magyaros érzéssel és sok tudással. Általában nagyon magas színvonalon állott az egész előadás. Háziasszonyaink: *Ferencz Józsefné, Pákey Lajosné Csifó Salamonné, Az estélyen felülfizettek: Dr. Ferencz József 4 kor., Ürmössy Tivadar 2 kor., Ferencz József püspök 3 kor., Vári Albert 1 kor., br. Bánffy Zoltánné 6 kor., dr. Tóth György 1 kor., Fogadják meleg köszönetünket. — A következő két estélyre már is sokan jelentkeztek.*

Február 6-án háziasszonyok lesznek: Dr. Boros Györgyné, Nyirő Gézané, Ürmössy Jenőné. — Műsor: 1. Felolvasás, tartja Barabás Ábel. 2. Ardit: »Mámor« keringő éneki dr. Szöllősy Attiláné, zongorán kíséri Szöllősy Olga. 3. Költemények, irta

és felolvassa dr. Apáthy István. 4. Zongorán játszik dr. Molnárné Gyulay Ilonka. 5. Szavalat: Boros Irén. 6. Ének előadja Pajor Ödön, zongorán kíséri Iszlai Géza

A Dávid Ferenc Egylet alapítói. 1884 5-ben s a következő években, midőn egyletünk alakulóban volt, 20 kor. alapítói és 2 kor. rendes tagdíjat kértünk, mert arra törekedtünk, hogy a legegyszerűbb viszonyok között élő ember is tagjává lehessen 1887-ben megindítottuk az Unitárius Közlönyt s azért 2 kor. 40 fillért alapítottunk meg. Alapítóinktól is vártuk ezt az összeget, vagy az alapítvány megkétszerezését, rendes tagjaink is fizették, de a lapot nem vettük meg azoktól sem, akik csak 20, vagy csak 2 koronát fizettek, mert reméltük, hogy más uton kipótlódik. Midőn a pénz kamatlába 4 és 4¹/₂%-ra szállítottat, az Unitárius Közlönynek önálló támogatását kértük. A mult évben szép és jó támogatásban részesültünk. Most a Dávid Ferenc ünnepi évével újból fölébredt az érdeklődés. Alapítóink közül dr. Bedő Albert államtitkár ur eddigi 60 kor. alapítványát most 40 koronával 100 koronára emelte. Fogadja köszönetünket.

Ajándékul megküldjük az új tagoknak és új előfizetőknek: Ürmössy Miklós felolvasását *Genfről*; dr. Boros György elnöki beszédét, melyet Sepsiszentgyörgyön a lelkészskörben tartott. A pénzzutalványon tessék jelezni kívánságát.

Az Unitárius Közlöny 1909. évi 1-ső számát küldje vissza a szerkesztőségnek, a ki nélkülözheti. Megköszönjük.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

Egyház és iskola ölelkezése. Jól esik lelkünknek, ha látjuk, hogy a magyar haza boldogságát munkáló két legfőbb elem: egyház és iskola testvériesen ölelkezik, s nem tekintí és nem mérlegeli, hogy a pap-e, vagy a tanító-e a nagyobb? Karácsonfalváról, e veszélyeztetett és felekezett

közi helyzeténél fogva sok kísértést kiállott, egyházi szigetünkről sok fölemelő irtunk néhány év óta, de most a papi-tanítói vezetők fényes jelét adták annak, hogy egyetértéssel siker koronázza a fáradságot. Így ünnepeltek nov. 14-én a Dávid Ferenc nagy emlékének és így nov.

19-én Erzsébet királynéért. Ohajtandó, hogy e lélek vezesse mindenütt a vezetőket.

A gazdasági bizottságból, mely most a jószágfelügyelőség helyét tölti be, Benkő Mihály kilépett, mivel egészségi állapota s szeme gyengesége miatt a tagokra eső nagy munkára nem vállalkozhat. Az E. K. tanács igyekezett maradásra bírni, de sikertelenül, s helyébe megválasztotta Gyöngyössy Béla aát, aki több évig volt tagja a bizottságnak. Gyöngyössy nagyon nehezen vállalkozott, mert el van foglalva a hivatalával, de mégis engedett az erős rábeszélésnek. Számíthat egyháza elismerésére mind ő, mind társai Ürmössy Jenő és Hadházy Sándor, ha sikerrel fogják megoldani a sok nehéz földadatot.

Első unitárius istentisztelet N.-Szebenben. 1909. évi karácsony második napján istentiszteletet tartott Nagyszebenben Árkosi Tamás fogarasi új lelkész. A nagyszebeni unitáriusoknak régi vágyuk teljesült a születés szent ünnepén. Reméljük, hogy munkás és erőteljes élet lesz a folytatása. Lelkes, buzgó lelkészsükben erős vézére találtak.

Új egyházak és új lelkészek. A karácsoni ünnepen négy új lelkész hirdette az örömhirt. *Homoródjánosfalván Péter* Ödön papjelölt, ki több éven át szolgált Kolozsvárt mint segédénekvezér és az E. K. Tanácsban mint irnok A homoródi dalkör erős tagot nyert benne. A főt püspök ur kinevezte és állását december 19-ikén foglalta el. — *Datkon Benczédi* Pál foglalta el a lelkészi állást. Benczédi Angliában tanult s az irodalomban ismert nevű ifju ember, akiről még sokszor lesz alkalmunk hallani.

Fogarason dec. 19-én köszöntött be Árkosi Tamás ifju lelkész, aki immár kipróbált szónok, mert a véletlen szerencse egy beteg református lelkész kiségitőjévé tette volt Czéczkén.

Szathmári Mózes szindi lelkész 42 évi hosszas szolgálata után nyugalmabocsátásért folyamodott. E. K. Tanács a kérést indokoltnak találta és 1910. januárius 1-től nyugalomba bocsátotta.

Hajós Gyula.

Egyletiünk elnökének, a kedves emlékü Hajós Jánosnak idősebb fia, Hajós Gyula elhunyt december hó 7-én 60 éves korában. A Máv-nál főmérnök volt. Jeles hivatalnok, jószágos ember, jellemes férfi. Betegeskedése miatt a közügyekben kevés szerepet vihett, de barátai és hivatalnoktársai körében szeretetnek és becsülésnek örvendett Hajós Gyula Kolozsvárt született, a kiváló vargyasi Hajós család sarja volt. A derék férfi iránt őszinte részvét nyilvánult.

Iszlai Márton énekszerzőt kellemes kitüntetés érte. Az amerikai unitáriusok részére készült énekeskönyvbe, melyet dr. Wendte Károly szerkesztett, föl van véve Iszlainak is három éneke. Örömmel jegyezzük föl ezt a hirt és üdvözljük énekszerzőnket, aki legelső magyar szerző, kit — tudunkkal — az egyházi énekirodalomban ez a kitüntetés ért.

Az iskolák köréből. Elismerés. Szász Ferenc siménfalvi tanítót a vallás- és közokt. miniszter érdemei elismeréséül igazgató-tanítóvá léptette elé. Üdvözljük. — Krizáné Barabás Anna h.-almási tanítónő nyugalomba vonult dec. 1-ével. — Fazakas Péter kis- és nagykeleti közs. tanító állásában megerősítettet. — Udvarhelymegye tanfelügyelője vizsgálatot tartott és megelégedését nyilvánította az elért eredmény fölött: Felsőrákoson, Homoródszentmártonban, Nagysolyomson, Bordoson, Ravában.

A homoródjárasi tanítótestület őszi közgyűlését Karácsonfalva községében tartotta okt. végén. A közgyűlést az unitárius templomban istentisztelet előzte meg, amikor Kelemen Lajos ig.-tanító visszaemlékezve a 32 éves pályára, főlemelő imában adott hálát Istennek a segedelemért, mely vele volt a rögös utakon. Benczédi Mózes vezetése alatt a karzatról harmonikus éneket adtak elő a növénydekek. Ugy az istentiszteleten, mint a tanítói közgyűlésen jelen volt Rhédey János kir. tanfelüg. elős és Gyerkes Mihály székelyudvarhelyi ig.-tanító. A tanítók lelki örvezzéssel látták, hogy Karácsonfalván a papi

és tanítói munkásságot Demeter lelkész és a két tanító krisztusi szeretettel megosztva, kívánnak haladni a valóban apostoli uton. A közgyűlést Györfi István elnök nyitotta meg. A külső tanteremben, szép eredménnyel tanított a számtanból 1. oszt. növendéke nek Benczédi Mózes ottani tanító. Vajda Antal városfalvi tanító szép felolvasása után az elnök ismertette Szász Ferenc tanító „Üdvarhelyvármegye“ földrajzát. Kir. tanfelügyelő több ízben történt felszólásával jelét adta, hogy valóban a tanítóknak nem felügyelője, hanem barátja. Sok üdvös dolog, tisztujítás elintézése után a belső tanteremben közebbé volt, hol emelkedett pohárköszöntőket mondtak: Györfi István, Szathmáry Miklós, Rhédey tanfelügyelő, Demeter Dénes, Úrmösi József lelkészek, András Péter plébános, Gyerkes igazgató stb. E napon a két iskolai épületen, unitárius tornyon, lelkészi lakáson nemzeti zászlók hirdették a vándorapostolok ünnepét.

Televolt.

„A Karácsonfalvi Unitárius Nőegylet“ nov. 27-én tartotta a téli saison II-ik felolvasó estélyét szépszámu közönség előtt a községháza nagytermében Az 1848—49-iki szabadságharc idejéből tartott felolvasást: Demeter Dénes lelkész, szavaltak: Barabás Irma urleány Inczedy László „Nővér“ c. költeményét, Szentpáli Ilona (Demeter D.: Fohász, Béla Károlina (Szabadság napja) verseket. Énekeltek az Úrmösi Sándorné (festőművész neje) zongorakiséréte mellett szebbnél-szebb dalokat Barabás Irma, Benczédi Ilka és Deák Róza urleányok. Legyen áldás az egyházépítő munkán!

Halot ainkről. Özvegy *Dimén Sándorné* földbirtokosnő Homoródszentpálon pár hónappal ezelőtt váratlanul elhunyt 52 éves korában. A jólelkű asszonyt a vidéken széles körben ismerték vallásos buzgóságáról, jóté-

konyságáról. Munkás életében testvére gyermekeinek nevelési gondjából is kivette részét. Nevelt leánya és széleskörű rokonság gyászolja elhunytát, köztük Markó Lajos birtokos, Pál Ferenc lelkész, Tarcsafalvi Albert és Kis György nejeikkel és a vargyasi Imecs-család. — *Tarcsafalvi Izsák* kedei nyug. községi tanító elhunyt Nagykedében december havában élete 55-ik évében hosszas betegség után. Szorgalmas, jónevű tanító volt. Amellett híres méhész, ki ezen foglalkozását szépen jövedelmezte. Faiskolája mintaszerű kezeléseért is több i-ben kapott jutalmat. Nyugodjanak csendesen!

Külföldi hírek. A francia jezsuiták, kiket onnan kiszorítottak, Angliában és Amerikában nagy számmal telepedtek meg, de Németországban is feltűnést keltettek, mert ott 1908. elején volt 2043 zárda, 29.746 barát és apáca. Azóta felállítottak 70 zárdat. Németországban a róm. katolikusok száma 13.500.000 és az újabb jelenségek nagy gondot adnak az országnak. — Genfben az állam és egyház különválása nagyban fokozta a vallásos buzgóságot. A Kantonban egy hónap alatt 130.000 francot irtak alá protestáns egyháziélokra.

Ádamosi egyházunk régi temploma nagy változáson ment át. A XVI-ik századból való padjait eladta a Magyar Nemzeti Muzeumnak, s templomát kijavíttatta. Most a közelebbi napokban dec. 12-én szentelték fel ünnepélyességgel. A főt. püspök urat várták magukhoz, de a zord időnek nem teheté ki egészségét. Molnár János helybeli lelkész szép áldó imával nyitotta meg. Gvidó Béla esperes a tőle megszokott ékes beszéddel adta át a használatnak. Szolgáljon a hiveknek buzdítására.

M. Á. V. ERDÉLYI FŐ- ÉS MELLÉKVONALAINAK MENETRENDJE.

Az összes vég- és csatlakozó állomások kimutatásával. Érvényes 1909. okt. 1-től

I	Gy. 655	Sz. 820	Sz. 540	Gy. 910	ind	Budapest k. p. u.	é. k.	Sz. 720	Gy. 730	Sz. 640	Gy. 955
	Sz. 523	" 832	" 727	" 553	é. k.			" 602	" 1110	" 649	" 106
	" 540	" 854	" 832	" 611	ind	Kolozsvár	(ind. é. k.)	" 510	" 1050	" 610	Sz 1256
	" 658	" 1018	" 1017	" 726	é. k.	Ar.-Gyéres A)	ind.	" 344	" 930	" 443	" 1146
	" 711	" 1054	" 1115	" 747	é. k.	Kocsárd B)	ind.	" 307	" 900	" 415	" 1119
	" 811	" 1143	" 1232	" 821	é. k.	Tövis	(ind. é. k.)	" 157	" 812	" 325	" 1029
	" 831	" 1206	" 133	" 829	ind		(é. k.)	" 132	" 755	" 224	" 1030
	" 914	" 1239	" 208	" 853	é. k.	Küküllőszög C)	ind.	" 1253	" 727	" 153	" 930
	" 953	" 127	" 508	" 930	é. k.	Kis-Kapus D)	ind.	" 1146	" 643	" 103	" 842
	" 1120	" 300	" 447	" 1034	é. k.	Szegesvár E)	ind.	" 1004	" 525	" 1136	" 713
	" —	" 326	" 532	" 1054	é. k.	Héjasfalva	ind.	" 937	" 459	" 1113	" —
	" —	" 708	" 856	" 144	é. k.	Brassó F)	ind.	" 620	" 214	" 740	" —
II	Gy. 655	Sz. 800	Gy. 200	Sz. 930	ind	Budapest k. p. u.	é. k.	Sz. 605	Gy. 115	Sz. 725	Gy. 955
	" 1212	" 329	" 654	" 607	é. k.			" 930	" 818	" 1125	" 416
	" 1222	" 404	" 704	" 632	ind	Arad	(é. k.)	" 850	" 808	" 1050	" 403
	" 307	" 902	" 1001	" 1052	é. k.	Piski α)	ind.	" 412	" 508	" 615	" 1255
	" 406	" 1030	" 1105	" 1217	é. k.	Alvincz β)	ind.	" 248	" 407	" 448	" 1142
	" 427	" 1049	" 1195	" 1237	é. k.	Gy.-Fehérvár γ)	ind.	" 225	" 354	" 423	" 1119
	" —	" 1125	" 1137	" 110	é. k.	Tövis	ind.	" 200	" 333	" 355	" 1057
A.	Sz. 732	V. 1032	V. 715	Sz. 1025	ind	Ar.-gyéres	é. k.	Sz. 430	V. 955	V. 329	Sz. 912
	" 754	" 1054	" 737	" 1047	é. k.	Torda	ind.	" 410	" 935	" 309	" 852
B.	V. 201	Sz. 805	Sz. 315	Sz. 910	ind	Kocsárd	é. k.	Sz. 740	Sz. 240	Sz. 834	V. 1231
	" 249	" 846	" 356	" 951	é. k.	M.-Ludas B ¹⁾	ind.	" 700	" 156	" 754	" 1143
	" 436	" 1025	" 531	" 1127	é. k.	M.-Vásárhely	(ind. é. k.)	" 526	" 1210	" 615	" 935
	" 450	V. 1037	V. 553	" —	ind	Szász-Régen	é. k.	" —	V. 820	V. 552	" 920
	" 622	" 1201	" 725	" —	é. k.	Déda	ind.	" —	" 654	" 437	" 754
	" 803	" 124	" 905	" —	é. k.		ind.	" —	" 534	" 325	" 617
B ¹⁾	V. 345	—	—	—	ind	M.-Ludas	é. k.	Sz. 730	—	—	—
	" 919	—	—	—	é. k.	Sajó-Magyarós	ind.	" 127	" 625	—	—
	" 1016	—	—	—	é. k.	Beszterce	ind.	" 1240	" 530	—	—
C.	V. 302	Sz. 934	V. 225	—	ind	Küküllőszög	é. k.	V. 844	Sz. 1243	V. 654	—
	" 828	" 250	" 850	—	é. k.	Parajd	ind.	" 411	" 745	" 130	—
D.	Sz. 228	Sz. 950	T. 522	V. 650	ind	Kis-Kapus	é. k.	V. 984	T. 252	Sz. 605	Sz. 1230
	" 358	" 1126	" 725	" 856	é. k.	Nagy-Szeben D ¹⁾	ind.	" 726	" 100	" 434	" 1113
	" 812	V. 548	—	—	é. k.	Fogarás	ind.	" 333	—	—	" 442
D ¹⁾	V. 521	V. 145	" 831	—	ind	Nagy-Szeben	é. k.	V. 700	V. 322	Sz. 1009	—
	" 527	" 221	" 913	—	é. k.	N.-Disznód	ind.	" 627	" 248	" 935	—
E.	V. 241	V. 1052	—	—	ind	Szegevár	é. k.	V. 848	V. 602	—	—
	" 316	" 1122	—	—	é. k.	Héjasfalva	ind.	" 820	" 533	—	—
	" 544	" 142	—	—	é. k.	Sz.-Jdvarhely	ind.	" 616	" 250	—	—
F.	Sz. 515	Sz. 858	V. 305	T. 700	ind	Brassó F ¹⁾	é. k.	Sz. 816	Sz. 159	Sz. 633	Sz. 1008
	" 630	" 1025	" 430	" 823	é. k.	S-Szt-György F ²⁾	ind.	" 656	" 1241	" 505	" 848
	" 759	" 1209	" 66	—	é. k.	Kovácsna	ind.	" 533	" 1111	" 333	—
	" 1015	" 228	" 850	—	é. k.	Bereczk	ind.	" 394	" 855	" 103	—
F ¹⁾	V. 606	V. 826	V. 400	V. 933	ind	Brassó	é. k.	V. 732	V. 157	V. 720	—
	" 737	" 952	" 525	" 1049	é. k.	Zernest	ind.	" 610	" 1240	" 612	—
F ²⁾	" 650	V. 1035	T. 1240	V. 500	ind	S-Szt.-György	é. k.	V. 620	V. 1205	V. 425	Sz. 838
	" 906	" 101	" 523	" 803	é. k.	Mádéfalva	ind.	" 342	" 833	" 205	" 610
	" 1116	" 316	" 918	—	é. k.	Gy.-Szt. Miklós	ind.	" —	" 514	" 200	" 418
α	Sz. 610	V. 1125	V. 402	V. 1112	ind	Piski α ¹⁾	é. k.	V. 425	V. 1035	V. 300	Sz. 820
	" 1006	" 358	" 755	" 420	é. k.	Petosény	ind.	" 1201	" 715	" 1036	" 505
	" 1157	" 601	" 924	" 623	é. k.	Lupény	ind.	" 1033	" 540	" 848	T. 301
α ¹⁾	T. 620	V. 1135	T. 425	V. 1107	ind	Piski	é. k.	V. 448	T. 1025	V. 250	T. 810
	" 732	" 1244	" 537	" 1216	é. k.	V.-Hunyad	ind.	" 339	" 913	" 141	" 658
β	V. 200	V. 740	Sz. 421	—	ind	Alvincz	é. k.	V. 645	Sz. 1122	V. 858	—
	" 655	" 1224	" 821	—	é. k.	N.-Szeben	ind.	" 152	" 743	" 350	—
γ	V. 437	V. 940	T. 436	—	ind	Gyulafehérvár	é. k.	V. 723	T. 1103	V. 614	—
	" 733	" 1232	" 747	—	é. k.	Zalathna	ind.	" 455	" 820	" 343	—